

ІННОВАЦІЇ – ОСНОВА КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ З РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

Берназ П. В.

Стаття присвячена авторській концепції стосовно використання здобутків різних галузей знань при криміналістичному забезпеченні діяльності з розслідування злочинів у сучасних умовах. Підкреслюється, що для якісного криміналістичного забезпечення розслідування злочинів недостатньо тільки здобутків криміналістичну науку здобутків із різних галузей знань, які б надавали можливість слідчому постійно підвищувати ефективність виявлення, припинення, запобігання, розкриття та розслідування злочинів в умовах використання підозрюваними новітніх досягнень науки та активізації протидії розслідуванню. Робиться висновок про створення спеціальної криміналістичної служби з постійного вивчення та узагальнення останніх досягнень вітчизняної та світової науки, які можуть бути використані в практичній діяльності, науковому та навчальному процесі.

Ключові слова: криміналістичне забезпечення, інновації, синергетичний підхід, інформаційні технології, розслідування злочинів.

Статья посвящена авторской концепции в отношении использования достижений из различных отраслей знаний в криминалистическом обеспечении расследования преступлений в современных условиях. Подчеркивается, что для качественного криминалистического обеспечения расследования преступлений недостаточно только достижений криминалистики – необходима системная интеграция в криминалистическую науку достижений из различных отраслей знаний, которые давали бы возможность следователю постоянно повышать эффективность выявления, пресечения, предупреждения, раскрытия и расследования преступлений в условиях использования подозреваемыми новых достижений науки, а также активизации противодействия расследованию. Сформулирован вывод о необходимости создания специальной криминалистической службы, предназначенной для постоянного изучения и обобщения последних достижений отечественной и зарубежной наук, которые могут быть использованы в практической деятельности, в научном и учебном процессах.

Ключевые слова: криминалистическое обеспечение, инновации, синергетический подход, информационные технологии, расследование преступлений.

The article is devoted to the authors' concept concerning application of innovations from various fields of knowledge about criminalistics support of crime investigation under modern conditions. The work makes an emphasis on the fact that criminalistics achievements are not enough for effective criminalistics support of crime investigation. It is crucial to integrate systematically the achievements from various fields of knowledges into the criminalistics science with the view of giving an investigator an opportunity to constantly enhance the disclosure efficiency, as well as stoppage and prevention, disclosure and investigation of crimes in circumstances where the suspects employ the

latest scientific achievements and when they have become quite efficient in investigation counteraction. The article makes the conclusion about the necessity to create a special criminalistic service intended to constantly monitor and consolidate the latest international and national scientific achievements that could be used in practical activities, as well as in research and study processes.

Keywords: criminalistics support, innovations, synergetic approach, information technologies, crime investigation.

Вивчення наукового рівня криміналістичного забезпечення кримінального провадження, використання слідчими інноваційних досягнень сучасної науки і техніки свідчать про певне відставання від кримінальної практики застосування новітніх засобів, методів і технологій у злочинній діяльності. Особливо напруженою є ситуація по кримінальних правопорушеннях, де злочинці використовують інформаційні технології для вчинення злочинів не тільки на національному рівні, але й на міжнародному, транснаціональному. Це потребує застосування адекватних засобів протидії таким негативним явищам. Подолання цього дисбалансу є одним із невідкладних завдань криміналістики.

Здобутки різних галузей знань, сучасний комплекс технічних та інших знань не може бути використано під час досудового розслідування злочинів без попереднього осмислення та визначення шляхів їх використання для вирішення специфічних завдань, які підлягають вирішенню в слідчій діяльності. Криміналістика є наукою, перед якою постійно ставляться завдання вивчення реальних потреб практики в знаннях із інших галузей і пошуку відповідних досягнень науки, які можливо використати в діяльності з розслідування злочинів, узагальнення, адаптації їх до діяльності з розслідування злочинів і забезпечення практики новітніми засобами, методами та технологіями протидії злочинності.

За останні роки проблемі розроблення інновацій та їх впровадження в діяльність із розслідування злочинів учені приділяли значну увагу [1].

Разом з тим проблема інноваційного підходу є не вичерпаною. Крім того, вивчення слідчої практики свідчить про очевидний низький рівень використання інновацій при розслідуванні злочинів. За останні роки в Україні це питання суттєво загострилося у зв'язку зі стійкою тенденцією росту випадків використання злочинним світом інновацій сучасної науки, невідомих криміналістиці способів учинення злочинів, що веде до кримінальних правопорушень, по яких не встановлені підозрювані.

Так, на початок 2015 року рішення про закінчення або зупинення не прийнято було по 422956 кримінальним провадженням і, на жаль, за дев'ять місяців 2015 року тільки по 20199 були вручені повідомлення про підозру. Злочини, по яких було прийнято рішення про зупинення, розділилися так: 128 – у зв'язку із захворюванням підозрюваного, 151 – у зв'язку з виконанням процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва і найбільша кількість – 6026 злочинів, по яких місцезнаходження підозрюваного невідоме. За дев'ять місяців поточного року було 404718 кримінальних проваджень, по яких

© П.В. Берназ, 2015

рішення про закінчення або зупинення не прийнято [2].

Об'єктивних і суб'єктивних причин такого незадовільного стану розкриття злочинів багато, але серед них особливе місце займає стійка тенденція активізації застосування злочинцями сучасних досягнень науки і техніки, особливо у сфері інформаційних технологій, як при підготовці та вчиненні злочину, так і під час протидії розслідуванню. Усе це вимагає постійного теоретичного переосмислення наукових підходів до вивчення та адаптації сучасних досягнень інших галузей знання в криміналістичне забезпечення розслідування кримінальних правопорушень.

У зв'язку з цим, на сучасному етапі боротьби з кримінальними правопорушеннями перед криміналістичною наукою виникає низка складних завдань, які зумовлені, з одного боку, необхідністю вдосконалення існуючих методів, засобів і технологій розслідування злочинів та розробки нових, а з іншого – постійною потребою вивчення новітніх досягнень науки, які можна використати в протидії злочинності та їх адаптації до умов діяльності професійних учасників кримінального провадження, також нових, зокрема, детективів НАБУ, з метою втілення в життя останніх інноваційних досягнень науки і техніки з різних галузей знання, без яких неможлива ефективна протидія кримінальним проявам.

Термін “інновація” походить від латинського слова “innovato” та означає оновлення або поліпшення. Термін “інновація” використовується як синонім терміна “нововведення”. Відповідно до п. 1 ст. 1 Закону України “Про інноваційну діяльність” інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології або послуги, також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери” [3].

Інновації – це кінцевий результат інноваційної діяльності у вигляді вперше створеного, нового чи вдосконаленого продукту або технології, який наділено якісними перевагами перед іншими аналогічними продуктами, що ефективно використовується в практичній діяльності та покращує її якість.

Сутністю інновації є не тільки розробка відповідної нової ідеї, але й доведення наукової розробки до стадії практичного використання, що призводить до підвищення ефективності діяльності, в яку втілюється інновація.

З урахуванням специфіки правозастосовної діяльності та розуміння поняття “інновація” можна стверджувати про існування інновацій у криміналістиці. Інновації в криміналістиці – це розроблені та впроваджені в практику боротьби зі злочинністю нові сучасні методи, методики, технології, технічні засоби (прилади, апаратура, інструменти тощо), метою яких є оптимізація кримінального провадження та підвищення якості правозастосовної діяльності [4, 4].

Об'єктом інноваційної діяльності виступають нематеріальні блага – результати інтелектуальної діяльності (наукові дослідження і розробки), які доводяться до стану інноваційного продукту та впроваджуються як інновації в діяльність із розслідування злочинів.

У криміналістиці інноваційна діяльність реалізується в декількох напрямках – інтеграція інновацій із різних галузей знань та адаптація їх до потреб криміналістичного забезпечення розслідування злочинів, а також розробка власного криміналістичного інноваційного продукту. У житті криміналістична наука, вивчаючи нові способи

вчинення злочинів, новітні засоби, методи та технології, які використовуються злочинцями, визначає власні наукові потреби в інтеграції або розробці адекватних злочинній практиці інновацій. Майбутня необхідність в інноваціях визначається також у результаті моделювання та стратегічного прогнозування потреб практики розслідування злочинів.

Відбувається свого роду процес змагання, під час якого визначається: який із цих видів діяльності (кримінальна чи криміналістична) першим використає нові здобутки науки. Криміналістичній науці та практиці досудового розслідування неможливо “пасти задніх”. Насамперед криміналістика повинна більш активно виконувати інтегруючу функцію наукового забезпечення пізнавальних процесів у кримінальному провадженні, випереджаючи злочинців у використанні інновацій. Вирішення цього непростого завдання лежить через синергетичний підхід у криміналістичному забезпеченні розслідування злочинів.

Термін “синергетика” був введений Г. Хакеном у 1980 році, який трактує його як взаємодію великого числа підсистем в оптимізації діяльності в надскладних об'єктах [5, 27].

До сьогодні ще не піддавалися серйозному вивченню інтеграційні процеси, які проходять у криміналістиці з метою визначення найбільш оптимальних рівнів синтезування нею даних природознавчих і технічних наук з метою вдосконалення криміналістичного арсеналу [6, 72].

Відповідно до теми нашого дослідження синергетичний підхід дає можливість досліджувати злочинну діяльність, проблеми криміналістичного забезпечення кримінального провадження з позиції узгодженого міждисциплінарного підходу, а не просто з позиції багатоспектності об'єкта дослідження.

Не вдаючись до більш детального розгляду синергетики як магістрального напрямку поповнення та адаптації для потреб криміналістики інноваційних наукових знань, що не є предметом нашого дослідження, відзначимо, що перед кожним із розділів криміналістичної науки стоять завдання постійного вивчення новітніх досягнень сучасної науки, які можна використати в протидії злочинності та негайному забезпеченні ними нагальних потреб практики. Традиційно в криміналістиці можна визначити як мінімум три напрями виявлення розробки інновацій – техніко-криміналістичний, тактико-криміналістичний та напрямок забезпечення методики розслідування окремих видів злочинів.

Найбільш активно в інноваційному плані розвивається техніко-криміналістичний напрямок. Так, серед інноваційних методів і засобів вагоме значення відводиться біометричним, тобто таким, які дозволяють виміряти фізичні та поведінкові характеристики особи з метою її ідентифікації або вирішення діагностичних завдань. Оригінальними спробами знайти нові шляхи вирішення завдань ідентифікації особи є використання інструментальних засобів, зокрема: ідентифікація людини за її зовнішніми ознаками через відеосистеми, з використанням тепловізійної техніки; по голосу, по артикуляції під час вимови окремих звуків, слів. Неповною мірою також використовуються можливості поліграфа у визначенні придатності до слідчої та детективної діяльності та наявності професійної деформації; у діагностиці правдивості свідчень; у виявленні причетності до злочину тощо. З 1985 року в практику боротьби зі злочинами втілює геномний метод ідентифікації людини за її ДНК, який є одним із самих значних досягнень криміналістики

XX століття й може повністю замінити в майбутньому дактилоскопію як у криміналістичній реєстрації, так і в ідентифікації особи [7, 188].

Однією з нових спроб вирішення завдань ідентифікації особи є метод сканування так званої венної карти, тобто інфрачервоного зчитування малюнка вен руки. Широке використання комп'ютерних технологій призвело до того, що злочинці все частіше використовують ці досягнення для вчинення злочинів. У зв'язку з цим виникла можливість ідентифікувати особу по клавіатурному почерку [8, 267-279]. Продовжується пошук нових біометричних методів для використання в слідчій діяльності, зокрема ідентифікація людини за малюнком дна або райдужної оболонки ока. Так, за даними американських учених, наші відбитки пальців мають 40 унікальних характеристик, тоді як райдужна оболонка ока - 256. Саме тому сканування сітківки активно використовується банківською системою безпеки для ідентифікації особи.

Стрімкий розвиток нових технологій у криміналістичній практиці детерміновано потребами у швидкому переробленні величезних масивів криміналістично-значущої інформації. Так, значний потенціал для досудового розслідування має використання сучасних можливостей, які пов'язані з використанням інформаційних технологій. Зважаючи на те, що інформаційне забезпечення лежить в основі доказування, безсумнівно, цей напрямок використання інновацій під час розслідування злочинів є магістральним. Інформаційні технології надають криміналістичному забезпеченню діяльності з розслідування злочинів нового якісного витoku розвитку. Інформаційні системи надають можливість доступу до інформаційних баз з будь-якої віддаленої точки доступу, вони можуть в автоматичному режимі здійснювати аналіз інформації, здатні формулювати відповіді на запити.

Використання потенціалу інформаційних технологій особливо корисним є на початковому етапі розслідування в ситуації інформаційної невизначеності. Глобальна всесвітня мережа Інтернет надає можливості швидко одержати різного роду інформацію, яка необхідна під час розкриття та розслідування злочинів. "Сьогодні аналітичний пошук або, за термінологією низки фахівців, "аналітична розвідка" стає першим установчим етапом інформаційної роботи. Дозволяє мінімізувати витрати робочого часу оперативного складу та значно підвищити якість інформаційно-пошукової роботи, вивести її на якісно новий рівень" [9, 243].

Інноваційного забезпечення потребує й криміналістична тактика. З часу виникнення поняття "тактика" і до сьогодні здійснюється інтеграція психологічних знань з криміналістичними. Але проблема не вичерпала себе й потребує подальшої розробки.

Вивчення практики криміналістичного забезпечення тактичних аспектів кримінального провадження свідчить про велику потенційну можливість використання сучасних психологічних методів, засобів і технологій при проведенні слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, що потребує інтенсифікації вивчення можливостей цієї науки та адаптації її сучасних знань у криміналістичному забезпеченні тактики розслідування злочинів. Сьогодні неможливо стати хорошим тактиком у боротьбі з сучасною злочинністю без використання останніх досягнень психологічної науки.

У зв'язку з цим вірно зазначено, що сучасною криміналістикою виявлено основний, генеральний напрямок її розвитку. Цей напрямок знаходиться в напрямі психо-

лого-криміналістичної інтеграції.

Безумовно, для оптимізації криміналістичного забезпечення тактики необхідні інтегративні знання і з інших галузей, в яких є потреба практики.

Повільно, але вже розпочався процес інформаційно-технологічних перетворень при підготовці й проведенні слідчих (розшукових) дій, зокрема, право, а в окремих випадках - обов'язок фіксації ходу й результату процесуальної дії за допомогою технічних засобів (ст. 104 КПК), проведення допиту, впізнання в режимі відеоконференцій (дистанційне судове розслідування) (ст. 232 КПК), обов'язкове фіксування за допомогою технічних засобів кримінального провадження в суді (ст. 107 КПК) - є ознаками створення цифрової юстиції, що, у свою чергу, потребує криміналістичного забезпечення цих нововведень. На практиці ще не розроблені тактичні особливості підготовки та проведення слідчих дій в Інтернет-просторі, вчинення яких вимагає розроблення тактичних прийомів, які засновані на глибоких знаннях можливостей сучасних інформаційних технологій із забезпеченням відповідних технічних засобів і програм. Потребують новітніх підходів організаційні аспекти налагодження міжнародного співробітництва при проведенні слідчих дій у кіберпросторі і, зокрема, при розслідуванні комп'ютерних злочинів і протидії злочинним угрупованням із транснаціональними зв'язками.

Окремі завдання синергетичного підходу в криміналістичному забезпеченні стоять перед методикою розслідування окремих видів злочинів як синтезуючого розділу криміналістики, в якому зосереджені всі здобутки криміналістики відповідно до окремих видів злочинів.

Передусім необхідно підкреслити, що до наук, досягнення яких використовуються злочинним світом все більше і більше, відноситься психологія. Тому досягнення цієї науки повинні системно вивчатися й мають вирішуватися питання про виявлення адекватних психологічних інновацій та адаптування їх до криміналістичних потреб у практику розслідування окремих видів злочинів.

Однією із головних проблем цього розділу, безумовно, є й питання протидії розслідуванню з боку підозрюваних та їх зв'язків. Так, за даними В.С. Кузьмичова, у 80 % вивчених ним кримінальних справ та 90,7 % опитаних засуджені чинили протидію розслідуванню [10, 16].

У цьому випадку такі дії особи, яка підозрюється у вчиненні злочину, повинні враховуватися як системоутворюючий елемент під час вирішення завдань розслідування. Ця проблема лише частково привернула увагу криміналістів, але набула останнім часом особливої актуальності та гостроти [11, 129]. Без використання комплексу знань із різних галузей (психології, логіки тощо) та їх адаптації до потреб кримінального провадження по окремим видам злочинів неможливо ефективно організувати криміналістичне забезпечення розслідування злочинів у сучасних умовах.

Для документування злочинів у сфері високих технологій з метою пошуку та фіксації фактичних даних широко застосовуються програмні й технічні засоби, використовуються наукові, технічні та інші спеціальні знання. У зв'язку з цим постійного системного інноваційного забезпечення потребує розслідування злочинів, які вчиняються в кіберпросторі з використанням комп'ютерного обладнання останніх модифікацій. Для виявлення слідів подолання злочинцями захисних апаратних пристроїв, захисного програмного забезпечення, на вузлах комп'ютера потерпілого, сервера та маршрутизаторів

мережі, змін електронного середовища, а саме змін інформації (баз даних, програм, текстових файлів), яка розташована на жорстких дисках, дискетах, магнітних стрічках, лазерних і магнітооптичних дисках, слідів знищення чи змін інформації (видалення з каталогів імен файлів чи стирання окремих записів, фізичне руйнування чи розмагнічування носіїв необхідні відповідне інноваційне комп'ютерне обладнання, програми, методи, технології. При цьому вони повинні обновлятися кожного разу як з'являються комп'ютери нових модифікацій.

Фіксація фактичних даних про злочини в мережі Інтернет, як правило, передбачає проведення оперативно-технічних заходів. Процедура збирання в електронній формі доказів по комп'ютерних злочинах відповідно до Конвенції про кіберзлочинність передбачають необхідність: 1) збирання комп'ютерних даних у реальному масштабі часу; 2) збирання даних про рух інформації в реальному масштабі часу; 3) збирання за допомогою технічних засобів або запис даних про рух інформації в реальному масштабі часу, що пов'язано з визначеним передаванням інформації через комп'ютерні системи; 4) перехоплення даних змісту інформації; 5) збирання за допомогою технічних засобів або запис даних змісту інформації в реальному масштабі часу, які належать до визначеного передавання інформації, що також потребує постійного оновленого комп'ютерного обладнання та відповідних фахівців.

У сучасних умовах перенавантаження слідчого, яке сягає більше сотні кримінальних проваджень на одного слідчого, суттєве практичне значення та інноваційний характер може мати електронний документообіг у рамках програми "Оптико-електронний кабінет криміналістики" (ОЕКК), коли слідчий "має можливість оперативно звернутися за практичною або методичною допомогою з питань організації досудового слідства та впровадження новітніх експертних технологій до централізованого масиву електронного офісу криміналістичної служби, що працює цілодобово, і при цьому не виїжджати з району до обласного центру в різні установи. Звернення слідчих фіксуються та зберігаються в електронній пам'яті антикримінальної інформаційної мережі.

Безумовно, криміналістична наука не тільки інтегрує інформації з інших галузей знань, але й сама активно їх розробляє відповідно до потреб практики.

Створення інновацій у криміналістиці здійснюється за таких етапів: 1) розроблення основних теоретичних засад щодо інновацій в криміналістиці; 2) вивчення й аналіз сучасного стану та можливих шляхів упровадження інноваційних продуктів у діяльність органів досудового слідства; 3) відокремлення найбільш перспективних напрямів інноваційної діяльності з урахуванням потреб слідчої (судової) практики та досягнень природничих і технічних наук; 4) генерація і фільтрація ідей; 5) планування науково-дослідної роботи; 6) розроблення відповідно до плану НДР інноваційних продуктів; 7) апробація результатів НДР; 8) впровадження інновацій у практичну діяльність правозастосовних органів [1, 43]. Крім цього, можна вести мову про фінансове, кадрове та інше забезпечення інноваційної діяльності.

Необхідно також мати на увазі, що на шляху впровадження інновацій існує ціла низка перешкод і бар'єрів. Зокрема: вузький власний інтерес окремих осіб, неправильне розуміння ситуації, різна оцінка ситуації керівником і окремими виконавцями, низька терпимість до змін [12]. Сформовані стереотипи мислення слідчих.

Небажання й деякою мірою побоювання нового, незвичного прикриваються іронічним ставленням до рекомендацій новинок [13, 124].

Завдання керівника інноваційного проекту - звернути увагу на ці перешкоди й ужити заходів щодо їх нейтралізації та усунення [14].

Таким чином, інноваційний підхід у вирішенні проблем криміналістичного забезпечення кримінального провадження має фундаментальну значимість, потребує подальшої розробки як проблем інтеграції знань сучасної науки, так і розробки інновацій у криміналістичній науці з метою оптимізації діяльності з розслідування злочинів у сучасних умовах.

Насамперед, на сучасному етапі протидії злочинів, які вчиняються в кіберпросторі, моніторинг інформації в Інтернет-просторі є пріоритетним напрямом антикримінального впливу, яким повинні постійно займатися обладнані по останньому слову техніки спеціально підготовлені підрозділи правоохоронних органів по боротьбі з цим видом кримінальних правопорушень.

Для вирішення завдань вивчення потреб практики розслідування злочинів, виявлення інновацій у різних галузях знань, їх адаптації для потреб криміналістичного забезпечення діяльності з розслідування злочинів потрібна, як це зазначено в п. 1 ст. 1 ЗУ "Про інноваційну діяльність", інноваційна інфраструктура - сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо).

Для початку пропонується для моніторингу необхідних для практики розслідування злочинів інновацій створити підрозділ "Інноваційних технологій" при ДНДЕКЦ України, який би за результатами такого моніторингу видавав реферативні збірники за певними напрямками галузей знань із грифом "для службового користування", якими могли б користуватися практики, науковці, аспіранти, ад'юнкти, студенти та курсанти юридичних навчальних закладів. Аналогічний підрозділ із такими ж функціями можна створити також у Науково-дослідному інституті вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України, в якому плідно досліджується наукова тема "Інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції".

Зважаючи на важливість цього напряму наукової діяльності, бажано було б також передбачити відповідні посади з функціями моніторингу інновацій із різних галузей знань і в юридичних навчальних закладах, що значно покращить потенційну можливість вибору тем досліджень аспірантами, ад'юнктами та докторантами.

Література

1. Шепітько В.Ю., Журавель В.А., Авдєєва Г.К. Інновації в криміналістиці та їх впровадження в діяльність органів досудового слідства // Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. / редкол.: В.І. Борисов та ін. - Х.: Право, 2011. - Вип. 21. - С. 39-45; Шепітько В.Ю., Авдєєва Г.К. Інформаційні технології в криміналістиці та слідчій діяльності // Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. / редкол.: В.І. Борисов та ін. - Х.: Право, 2010. - Вип. 19. - С. 194-203; Тацій В.Я. Інноваційний розвиток України: наукове, економічне та правове забезпечення // Юрид. вісн. України. - 2007. - № 44. - С. 3.

2. Єдиний реєстр досудового розслідування. - [Електронний ресурс]: <http://www.mvs.gov.ua>.

3. Про інноваційну діяльність: Закон України від 4 липня 2002 року № 40-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 36. - С. 266.

4. Шепитько В.Ю., Авдеева Г.К. Інновації в діяльності кримінальної юстиції / Криміналістика і судова експертиза: Междуведомственный научно-методический сборник. Вып. 59. // Отв. ред. И.И. Емельянова. - К.: Министерство юстиции Украины, 2014. - С. 3-11.

5. Ершова-Бабенко И.В. Методология исследования психики как синергетического объекта. - Одесса: ОДУКОМ, 1993. - 360 с.

6. Яблоков Н.П. Некоторые взгляды на криминалистику как науку и учебную дисциплину XXI века // Криміналістика XXI століття: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 25-26 листоп. 2010 р. - Х.: Право, 2010 - С. 68-73.

7. Берназ В.Д. Інтеграція досягнень сучасної науки в слідчу діяльність // Південноукраїнський правничий часопис. - 2008. - Вип. № 4. - С. 189-191.

8. Михайлов М.А. Биометрия: новое слово в идентификации личности // Воронежские криминалистические чтения: сб. научн. трудов. - Вып. 11 / под ред. О.Я. Баева. - Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2009. - С. 267-279.

9. Захаров В.П., Рудешко В.І. Проблеми інформацій-

ного забезпечення правоохоронних структур: Навчально-практичний посібник. - Львів: Льв. ДУВС, 2007. - 372 с.

10. Кузьмичев В.С. Теория и тактика следственной деятельности. - К., НВТ "Правник", 1997. - 246 с.

11. Криминалистическое обеспечение деятельности криминальной милиции и органов предварительного следствия. / Под ред. Т.В. Аверьяновой, Р.С. Белкина. - М. "Новый юрист", 1997. - 400 с.

12. Гершман М.А. Инновационный менеджмент. - М.: Маркет ДС, 2008. - 200 с.

13. Белкин Р.С. Криминалістика: проблеми сьогодняшнього дня. Злободневные вопросы российской криминалистики. - М.: НОРМА (Изд. группа НОРМА - ИНФРА-М), 2001. - 240 с.

14. Кузьмин С.В. Организация инновационной деятельности педагогического коллектива образовательного учреждения: Метод. рек. - Ярославль: Изд-во ЯГПУ им. К.Д. Ушинского, 2001. - 22 с.

Берназ П.В.,

кандидат юридичних наук,

директор навчально-наукового інституту
заочного та дистанційного навчання

ОДУВС

Надійшла до редакції: 02.11.2015

УДК341.9

СУТНІСТЬ ТА ПРОВОА ПРИРОДА ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ ЯК СУБ'ЄКТІВ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Марченко М. В.

У статті висвітлено проблеми визначення сутності та правової природи транснаціональних корпорацій як суб'єктів міжнародного приватного права. Досліджено основні ознаки, що притаманні транснаціональним корпораціям. Наведено класифікацію транснаціональних корпорацій, що відображає їх організаційну структуру та систему управління. На основі цього виокремлені основні види та типи транснаціональних корпорацій.

Ключові слова: Транснаціональні корпорації, ТНК, сутність ТНК, правова природа ТНК, ознаки ТНК, міжнародне приватне право.

В статті освещены проблемы определения сущности и правовой природы транснациональных корпораций как субъектов международного частного права. Исследованы основные признаки, присущие транснациональным корпорациям. Приведена классификация транснациональных корпораций, отражающая их организационную структуру и систему управления. На основе этого выделены основные виды и типы транснациональных корпораций.

Ключевые слова: Транснациональные корпорации, ТНК, сущность ТНК, правовая природа ТНК, признаки ТНК, международное частное право.

In the article the problem of determining the nature and legal nature of transnational corporations as subjects of international private law. The basic features that are inherent to multinational corporations. Classification multinationals, reflecting their organizational structure

and management system. Based on this isolate basic kinds and types of transnational corporations.

Keywords: Transnational corporations, multinationals, the essence of TNCs, the legal nature of TNC features TNC, private international law.

Постановка проблеми. На сьогодні в умовах глобалізаційних перетворень особливо за умов здійснення транснаціональної діяльності питання визначення суті та правової природи транснаціональних корпорацій є перспективним та нагальним, оскільки діяльність ТНК зумовлює нерівномірний розподіл доданої вартості та прибутків в результаті здійснюваної діяльності. Як наслідок, це призводить до численних зловживань ТНК, в першу чергу, в площині фінансової звітності та виведення капіталу з-під оподаткування.

Дослідженням питання визначення сутності ТНК, їх правової природи а також класифікації займалися як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Загальні теоретичні питання правової природи та сутності ТНК досліджувалися такими вченими: К.С. Архіпова, І.Л. Зелінський, Е.М. Лимонова, В.С. Літкевич, Д.Г. Лук'яненко, В.Є. Новицький, О.В. Плотніков, В.В. Рокоча, О.В. Тарасов, Г.С. Фединяк, та ін.

Питання вивчення сутності та правової природи транснаціональних корпорацій, враховуючи його важливість, було досить добре досліджено, але попри цей змістовний теоретичний базис, існуючі наукові напрацювання потребують свого оновлення. Це обумовлено насамперед глобалізаційними процесами світової економіки та фінансового сектору, інтенсифікацією суспільних зв'язків та

© М.В. Марченко 2015